

Samenwerken in het bestrijden van corruptie en fraude

Er gaat geen dag voorbij of we lezen berichten over niet-integeter handelen. Justitie zet dan ook steeds meer in op integriteitsbevordering en corruptiebestrijding. De Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (FIOD), de opsporingsdienst van de Belastingdienst, speelt hierin een belangrijke rol.

De FIOD is met 1400 medewerkers gespecialiseerd in het opsporen van financiële en belastingfraude. Oorspronkelijk was de FIOD een tamelijk gesloten organisatie die zich richtte op overzichtelijke belastingfraude en smokkelzaken. Veranderingen in de maatschappij zoals toenemende digitalisering en internationalisering van misdaad, hebben de huidige moraal veranderd. Dit heeft er voor gezorgd dat de FIOD van nu niet alleen meer belast is met het bestrijden van fiscale fraude, maar ook met het bestrijden van georganiseerde criminaliteit op het gebied van witwassen, corruptie en financiële integriteit.

Daarnaast zien we dat het strafrecht is verschoven van 'ultimum remedium' naar 'optimum remedium'. Anders verwoord: daar waar we vroeger kozen voor de inzet van strafrecht als allerlaatste redmiddel (ultimum remedium) kiezen we steeds vaker voor een aanpak die het best bijdraagt aan het oplossen van maatschappelijke problemen (optimum remedium). Deze ontwikkeling is ook in de FIOD-praktijk terug te zien. Zo zien we bijvoorbeeld dat personen die zakelijke diensten hebben verricht voor verdachten, tuchtrechtelijk worden vervolgd. Om in de huidige maatschappij het werk goed te kunnen uitvoeren, zoekt de FIOD de samenwerking met andere opsporingsdiensten en met private partijen zoals banken en accountantskantoren.

Corruptie

Corruptie heeft een sterk ondermijnend effect. Op het moment dat hier niet goed op gehandhaafd wordt, tast dat het vertrouwen in de overheid aan. Het heeft daarnaast een negatief effect op de kwaliteit van publieke dienstverlening, economische ontwikkeling en het ondernemersklimaat. Gelet hierop en gezien het toenemende aantal gevallen van corruptie is vanuit de politiek het signaal afgegeven dat extra aandacht voor preventie en bestrijding van corruptie noodzakelijk is. Het kabinet besliste in 2015 dat vanaf 2016 jaarlijks € 20 miljoen extra wordt geïnvesteerd in de FIOD en het Openbaar Ministerie voor de bestrijding van witwassen en corruptie.

Corruptie kent verschillende verschijningsvormen (zie *figuur 1*). Het verstrekken van opdrachten aan bevriende relaties kan nog relatief onschuldig zijn. Nepotisme en patronage zijn maatschappelijk verwerpelijk maar niet zomaar strafrechtelijk vervolgbaar. Zodra je het hebt over omkoping, verduistering en afpersing kent het strafrecht sancties.

Anti Corruptie Centrum (ACC)

Om corruptie goed te kunnen bestrijden heeft de FIOD in 2016 het Anti Corruptie Centrum (ACC) opgericht. In het ACC bundelt zich de expertise binnen de FIOD op het gebied van corruptiebestrijding. Hiermee kan corruptie beter en sneller gedetecteerd en opgespoord worden. Het ACC heeft onder meer als doel dat het risico op corruptie binnen de directiekamers van Nederlandse bedrijven een serieus onderwerp wordt en blijft. Bewustwording van integer zakendoen moet de norm

zijn in een organisatie omdat corruptie ondermijnend werkt en eerlijke concurrentie verstoort.

In het buitenland zien we de ontwikkeling dat bedrijven zich melden bij het Openbaar Ministerie na het intern constateren dat sprake is van corruptie en fraude. Zowel de VS als de UK hebben een leidraad 'self reporting' ontwikkeld die ondernemingen inzicht geven in wat zij kunnen verwachten zodra zij een melding doen bij het Openbaar Ministerie. In Nederland hebben we weliswaar hierover nog geen regelgeving maar de FIOD adviseert in alle gevallen een proactieve houding van de raad van commissarissen en raad van bestuur zodra intern geconstateerd is dat sprake is of is geweest van corruptie en/of fraude. Proactief betekent vanuit de positie van de FIOD dat melden bij het Openbaar Ministerie van belang is. Het niet melden kan in een later stadium gevolgen hebben voor de onderneming.

Onderzoeken die de FIOD doet naar corruptie kunnen leiden tot strafrechtelijke vervolging of een transactie met het Openbaar Ministerie. Een transactie kan bestaan uit een te betalen geldbedrag in combinatie met een aantal nader overeen te komen maatregelen. In onderzoeken is ook altijd aandacht voor het strafrechtelijk vervolgen van de verantwoordelijke personen. Onderdeel van de transactie is het ontnemen van het wederrechtelijk verkregen voordeel, vaak met een forse boete. In het kader van transparantie wordt een uitgebreid persbericht opgesteld en in de media gebracht. En ten slotte worden maatregelen met de betrokken bedrijven afgesproken om herhaling te voorkomen. Hier ligt ook een belangrijke rol voor externe toezichhouders, internal auditors en compliancemedewerkers, bijvoorbeeld in het bewaken van de overeengekomen maatregelen.

In de bestrijding van corruptie werkt de FIOD samen met het Openbaar Ministerie - dat een speciaal thema-team corruptie heeft -, de Belastingdienst en de Rijksrecherche. De Rijksrecherche is verantwoordelijk voor de zaken waar ambtenaren bij betrokken zijn. De FIOD houdt zich bezig met de ondernemingen en ambtenaren in het buitenland. Daarnaast wordt ook de samenwerking gezocht met private partijen en internationale partners.

Melden van fraude bij de FIOD

Vermoedens van fraude kunnen gemeld worden bij het fraudemeldpunt van de FIOD. Waar het specifiek gaat om vermoedens van corruptie of onethisch handelen kan ook rechtstreeks contact opgenomen worden met het Anti Corruptie Centrum (FIOD.ACC@belastingdienst.nl). Het is ook mogelijk een melding te doen bij het Team Criminele Inlichtingen (TCI) van de FIOD. Bijvoorbeeld als een werknemer die kennis heeft van fraude en/of corruptie

Figuur 1. Verschillende verschijningsvormen van corruptie

niet in de positie is om ervoor te zorgen dat de misstand stopt. Het TCI zorgt ervoor dat de identiteit van melders (informanten) is afgeschermd waardoor de veiligheid en de anonimiteit van de melder is gegarandeerd, maar waarbij de informatie wel gebruikt kan worden in een strafrechtelijk onderzoek. Het kan wellicht helpen om dilemma's, waar bijvoorbeeld een internal auditor of compliancemedewerker mee geconfronteerd wordt, verkennend te bespreken. Vragen als: 'Zie ik het goed?', 'Waar stopt mijn verantwoordelijkheid?', kunnen zonder verplichtingen vooraf besproken worden. Het inzetten van 'het instrument' TCI is wel aan regels gebonden. Een van de regels is dat het delict waarvoor de informatie wordt binnengehaald 'zware georganiseerde criminaliteit' betreft. Delicten als belastingfraude, corruptie en witwassen vallen hier meestal onder. De informatie die TCI binnenhaalt

verbinding tussen organisaties en opsporing op gebied van veiligheid en integriteit. Bedreigingen kunnen op die manier veranderen in kansen en uiteindelijk waarde toevoegen aan de maatschappij. Dit wordt ook wel het M.O.O.O.I.-concept genoemd (zie *figuur 2*), waarbij partijen vanuit hun eigen perspectief kennis en kunde inbrengen om samen verder te ontwikkelen.

Rol voor internal auditors

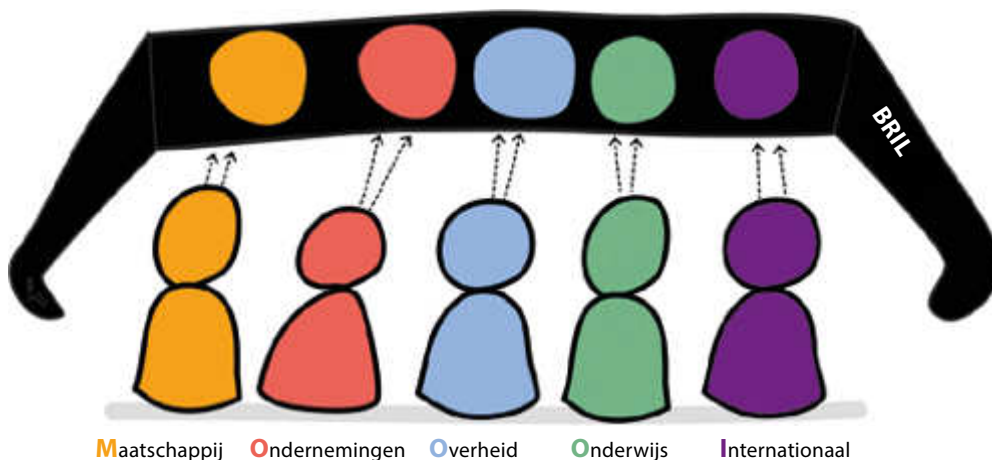
Wat zou de rol van internal auditors en compliancemedewerkers kunnen zijn? Hebben internal auditors een onmogelijke taak als zij moeten kiezen tussen het bewaken van de

integriteit of de commerciële belangen van ondernemingen of kan dat samengaan?

De huidige maatschappij is steeds kritischer waar het gaat om integriteit kwes- ties en het eerlijk doen van zaken. Het is dan ook van groot belang dat dit een serieus onderwerp is en blijft in de directiekamers van de Nederlandse bedrijven. Voor internal auditors en compli- ancemedewerkers is het dan de vraag wat hun rol hierin is, alleen 'waarschuwer' of meer? En dan speelt vervolgens de vraag wat prevaleert: business of compliance? In de ideale situatie zouden beiden gelijk op moeten trekken maar in de praktijk lijkt business vaak toch belangrijker te zijn.

Een onderwerp waarbij

de afdeling Compliance en/of Internal Audit een rol zou kunnen spelen, is fusies en overnames. Op 20 december 2017 kopte *Het Financieele Dagblad* op de voorpagina 'Nederlandse concerns gaan in 2018 vol op overnamepad'. Een interessante vraag is of de afdeling Compliance en/of Internal Audit een rol moet spelen bij de aankoop of fusie van nieuwe bedrijfsonderdelen. In de praktijk is de afdeling Merger & Acquisition leidend en vaak zien we dat de afdeling Compliance en/of Internal Audit niet of te laat betrokken wordt bij het aankoopproces waardoor risico's met betrekking tot corruptie niet of niet tijdig onderkend worden. In de ideale situatie trekken de afdelingen Merger & Acquisition en Compliance en/of Internal Audit vanaf het begin samen op. Niet de kortetermijnvisie op het binnenhalen van een bedrijfsonderdeel of onderneming zou moeten prevale- ren maar er zou een gedeelde visie op de aankoop of fusie moeten bestaan waarbij naast het commerciële belang ook beheersing & compliance wordt meegewogen. Voor internal auditors en compliancemedewerkers zijn dit kwesties die wellicht om durf en gerichte keuzen vragen. <<

Figuur 2. Het M.O.O.O.I.-concept

wordt verwerkt in een proces-verbaal. Als de informatie concreet en specifiek is, kan dit aanleiding zijn een strafrechtelijk onderzoek te starten. Ook kan de informatie richting geven aan een lopend strafrechtelijk onderzoek.

Veiligheidsagenda

Nu veiligheid en integriteit steeds meer maatschappelijke thema's zijn, wordt binnen de FIOD getracht met andere partijen op te trekken en daar waar mogelijk samen te werken. Denk hierbij aan het Nederlandse bedrijfsleven en wetenschappelijke instellingen. Gezamenlijk wordt gewerkt aan de zogenoemde 'Veiligheidsagenda'. Door samen te werken en gebruik te maken van elkaars expertise kan dat de opsporing uiteindelijk een voorsprong geven en hiermee waarde creëren voor Nederland. Dit zijn uitdagingen die niet enkel meer het terrein zijn van de overheid en opsporingsdiensten, maar vragen om een actievere betrokkenheid en verantwoordelijkheid van maatschappij, wetenschap en bedrijven. De huidige organisatie en wetgeving zijn nog niet volledig aangesloten op het huidige tijdsbeeld waardoor we minder adequaat kunnen reageren op de moderne georganiseerde criminaliteit die bijvoorbeeld steeds vaker gebruik maakt van complexe internationale bedrijven- en financiële structuren. Dit vraagt om meer flexibiliteit voor internationale samenwerking, samenwerking tussen publieke en private organisaties en betere mogelijkheden om snel informatie te kunnen delen. Wij zien kansen en mogelijkheden in een

Claartje van Roosmalen werkte als stafjurist voor het team Fiscale Fraude van de strafsector van het Gerechtshof 's-Hertogenbosch. Sinds 2014 is zij financieel rechercheur in een opsporingsteam van de FIOD in Utrecht.